

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 18.03.2019
Kabul Tarihi / Date Accepted : 06.07.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 15.09.2020

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020..-541382>

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRATİK TUTUM VE TOLERANS DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ*

Burak AYDOĞMUŞ¹, Zafer KİRAZ²

ÖZ

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerini belirlemek amacıyla taşımaktadır. Bu nedenle öncelikle alanyazın incelemesi yapılarak araştırmanın kavramsal ve teorik çerçevesi oluşturulmuştur. Kavramsal ve teorik çerçeveye dayanarak yapılan alan araştırması ile üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve toleransa ne ölçüde sahip oldukları belirlenmeye çalışılmıştır. Alan araştırması bölümünde, 2016 - 2017 yılında Orta Karadeniz’de bir ilde, farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören 694 öğrenci üzerinde ölçek uygulaması yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak, Gözütok (1995) tarafından uyarlanan “Demokratik Tutum Ölçeği” ve Ersanlı (2014) tarafından geliştirilen “Tolerans Ölçeği” ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ölçek yoluyla elde edilen veriler, SPSS kullanılarak analiz edilmiş ve tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine, oturulan evin durumuna, öğrenim gördükleri fakülte ve sınıf düzeyine, aylık gelirine ve yaşamlarını geçirdikleri yere göre demokratik tutumları ve tolerans düzeyleri ile ilgili farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma bulgularına baktığımızda cinsiyet olarak kadınlarda, fakülte olarak Eğitim Fakültesi’nde, sınıf düzeyine göre üçüncü ve dördüncü sınıflarda demokratik tutumların daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tolerans düzeylerine baktığımızda ise cinsiyet olarak erkeklerin, fakülte olarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nin, sınıf düzeyine göre de dördüncü sınıf öğrencilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın dayanağını oluşturan, üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin eğitim, temel bilim alanları, cinsiyet, aile, yerleşim yeri gibi pek çok ekonomik, toplumsal değişkenin etkisine bağlı olarak değiştiği ve hiçbir değişkenin tek başına etkili olmadığı varsayımı araştırma bulgularına göre doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik tutum, tolerans düzeyi, üniversite öğrencileri

EXAMINATION OF DEMOCRATIC ATTITUDES AND TOLERANCE LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS ACCORDING TO DIFFERENT VARIABLES*

ABSTRACT

This research aims to determine the democratic attitudes and tolerance levels of university students. For this reason, firstly, by doing an overall search of the literature, the conceptual and theoretical framework of the study has been formed. Based on the conceptual and theoretical framework, it was tried to determine to what extent university students had democratic attitude and tolerance levels. In the field research section, scale application was applied to 694 students studying in different faculties and departments in a city of Central Black Sea Region in 2016-2017. As data collection tools, ‘Democratic Attitude Scale’ adapted by Gözütok (1995) and ‘Tolerance Scale’ developed by Ersanlı (2014) and personal information form were used. The data obtained through the scale were analyzed and tabulated using SPSS. As a result, it was examined whether there is a difference on the students’ democratic attitudes and tolerance levels depending on their gender, home condition, faculty grade and department they are studying, their monthly income and the place they spend their lives. When we look at the findings of the research, it was concluded that females in the third and fourth grades of education faculties had more democratic attitudes. Upon examining the tolerance levels, it was concluded that senior males in the faculty of economics and administrative sciences had higher levels. The democratic attitudes and tolerance levels of the university students, which consist the main objective of this study, vary according to the effects of many economic and social variables.

Keywords: Democratic attitude, tolerance level, university students

*Bu çalışma birinci yazarın, ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde kabul edilen yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Uzman Psikolojik Danışman, burak604425@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8526-8609>

² Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zafer.kiraz@gop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5431-5049>

1. GİRİŞ

Demokrasi sözcüğü incelendiğinde ilk olarak Yunan devletlerinde kullanılmış bir kavram olduğu görülmektedir. Demokrasi kavramının, sadece politik değil, aynı zamanda siyasi bir yanı olduğu da belirtilmektedir. Demokrasi bireyin tüm hayatını etkileyen değerlerini içeren bir olgudur (Yanıklar & Elyıldırım, 2004). Demokrasinin sözlük anlamı incelendiğinde, halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (TDK, 2016). İnsanlar kendilerine ait bir yaşam şekli içerisinde yaşarken bile ortak bir yaşam tarzının içinde de yaşayabileceklerini kabul ettikleri bir sisteme demokrasi denmektedir (Büyükkaragöz, 1995). İnsanların başkalarına saygı duydukları bir ortam oluşturulursa ortak bir takım hakların ve değerlerin oluşturulabileceği söylenilmektedir (Lindsay, 1973).

Toplumu oluşturan değerler olduğu gibi toplumu oluşturan bireyleri bir arada tutan değerler de bulunmaktadır. Bu değerler toplumsal barışa katkı sağlayıp toplumu ileriye taşıyacak değerlerdir. Fakat günümüzde bu değerlerin neler olduğu, benimsenen değerlerin toplumu ileriye mi taşıdığı, geriye mi sürüklediği konusunda netlik bulunmamaktadır. Eğitim sisteminde yarışa bağlı olan öğretim anlayışı; ön planda olması gereken iyi vatandaş olma, değerlere sahip çıkma kavramlarını ikinci plana itmiştir. Bu sorun gün geçtikçe büyüyerek başkalarının haklarına saygı duymayan, farklılıkları kabul etmeyen, demokratik tutum ve davranışlara sahip olmayan bireylerin yetişmesine neden olmaktadır (Demir & Köçer, 2005). Erçelebi (1977) eğitim sistemimizin önemli bir sorununun, insan hak ve hürriyetlerine olması gerektiği kadar saygılı, kendini geliştiren, demokratik tutumlara sahip bireyler yetiştirmede gereken başarının gösterilememesi olduğunu ifade etmektedir. Oğuşgil (2008) ailenin demokrasi ve insan hakları eğitiminde etkin rolü olduğunu, öncelikle ailelerin bu davranışları kazanması gerektiğini söylemektedir.

Demokrasinin öğrenileceği en iyi yer okuldur. Demokrasi, demokratik yaşam öğrenilebilir, ancak kazanılması güç olan bir değerdir. Okullarımızda müfredata demokrasi ve insan haklarına dair dersler koyarak amacımıza ulaşmamamız bizi sonuca götürememektedir (Cafoğlu, 1997). Demokrasi okullarda ders olarak okutulacak bireylere demokratik kültür kazandırılmaz (Kuzgun, 2000). Çocuklarımız okullarımızda demokratik yaşamın uygulanmasını görürse, yaşayarak öğrenirse demokratik kültüre dâhil olabilir. Okul denince “demokratik okul” akla geliyor, bunun için bireyler, iletişime girmeye, yanlış yapmaya, kendi başına öğrenmeye bırakılmıştır (Harrison, 2003). Millî Eğitim Şuraları Türk eğitim sisteminin dayandığı temellerden biridir. Demokratik eğitim konusu ilk olarak 1949 yılında 4. Millî Eğitim Şurasında gündem maddesi olarak tartışılmıştır (MEB, 2006). Demokrasiye dair son çalışma 2004 yılında ki “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi” olmuştur ve hâlen kullanılmaktadır (MEB, 2004). 2012 yılındaki değişikliklerle 8 yıllık zorunlu eğitimden 4+4+4 zorunlu eğitime geçişin sonucu olarak, 8. sınıftaki “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” dersi, ilkököl 4. sınıfta “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” olarak değişmiştir.

Demokrasinin değerlerini tanıtmak, öğrencilerde demokratik tutum oluşturmak ve öğrencilere benimsetmek; okulların görevidir (Duman, 1990). Yüksek Öğretim Kanunu’nda öğrencilerin, "insan haklarına saygılı, geniş dünya görüşüne sahip, hür ve bilimsel düşünecek vatandaşlar olarak" yetiştirilmesi hedef olarak alınmıştır (Yüksek Öğretim Kanunu 2547, Mad.: 415). Yükseköğretim eğitimi alan gençliğin Türkiye’ye ve insanlığa çok katkısı olacaktır. Yükseköğretimden geçen herkes, insan haklarına, kendi haklarına demokrasi ilkelerine karşı saygılı olmalı ve bu haklardan sorumlu olmalı, bu ilkeleri yaşamında kullanılır hale getirmelidir (Bilgen, 1993). Demokratik tutum, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olma, şartsız sevgi ve saygı gösterme, çocuğun bazı kararlar almasına yardımcı olma, çocuğun fikirlerine değer vermeyi gerektirmektedir (Kılıççı, 1992). Demokratik tutumların bireylerin kişilik özelliklerini ve çocuk yetiştirme tarzlarını etkilediği karşımıza çıkmaktadır. Örneğin uyum konusundaki bazı araştırmalarda, otoriter tutum gösteren aile ortamlarından üniversiteye gelen öğrencilerin uyum düzeyleri, demokratik tutum gösteren aile ortamlarından üniversiteye gelen öğrencilerden, anlamlı derecede farklı bulunmuştur. Burada, demokratik ortamlardan gelenlerin lehine bir durum ortaya çıkmaktadır (Kızıltan, 1984; Landis & Stone, 1952). Demokratik tutum gösteren ortamlardan gelen üniversite öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin, demokratik tutum göstermeyen ortamlardan gelenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Kılıççı, 1981). Bakioğlu ve Şahin’in (2013) yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Altunsu ve Aksan’a (2019) göre cinsiyet, dindarlık ve eğitim görülen fakülte değişkenleri ile sıcak tolerans arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu çerçevede bireyler arası toleransın ölçüldüğü üniversite öğrencileri örnekleminde, kadınlar ve edebiyat fakültesinde okuyan kişilerin sıcak tolerans düzeyi yüksek iken aynı durumun dindar olmayanlar için geçerli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda yapılan bazı çalışmalarda ise lise öğretmenlerinin ve üniversitede ki öğretim elemanlarının sınıf yönetiminde demokratik olma konusunda yeterli olmadıkları görülmektedir (Demirtaş, 2004; Duman & Koç, 2004; Tüfekçi & Okutan, 2000). Benzer bir çalışma da ilköğretim öğretmenlerine yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada öğretmenlerde demokrasinin istenen seviyede olmadığı ortaya çıkarılmıştır (Akpınar & Turan, 2004).

Tolerans ise demokratik tutum ve davranışlarla ilgili ele alınabilecek önemli bir kavramdır. İnsanlardaki demokrasi bilincinin gelişmemesi toleransı olumsuz etkilemekte ve zayıf bırakmaktadır. Tolerans kavramı Fransızca'da "endüljans" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Endüljansta tek taraflı bağışlama vardır. Kişinin yapılan hatayı, günahı, yanlış, tek taraflı bağışlaması, affetmesi, üzerinde durmaması, cezalandırmamasıdır (Ortaylı, 1999). Forst (2004) ise tolerans göstermenin aşağılama olduğunu söylemiştir. Irkçı eğilimlere sahip insanların belirli grupları eleştiren, aşağılayan kendi arzularını belirli ölçülerde dizginlenmeye çalışmaları toplum karşısında iyi olarak karşılanabilmekte ve bu davranışları tolerans olarak düşünülebilmektedir (Forst, 2004). İnsanların doğuştan getirdiği özelliklerden dolayı aşağılanmaları, baskı altında tutulmaları, hatta öldürülmeleri doğru bulunmamaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, renk, cinsiyet, ırk, siyasi düşünce, din, mezhep felsefi inanç ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınmaz." şeklinde ifade edilmektedir (1982 Anayasası).

Tolerans kavramı Türkçede, "göz yummak, katlanmak, hoş görmek, anlayış, müsaade etme, tahammül" anlamlarına gelmektedir (Arslan, 2001). Tahammül, "güçlü, dayanma ve insan için zor durumlara karşı koyabilme gücü" olarak ifade edilirken hoşgörü ise, "her şeyi anlayışla karşılama hâli, müsamaha ve tolerans" olarak karşılık bulmaktadır (Ağakay, 1959; TDK, 2016). Türkçede hoşgörü, toleranstan farklıdır. Toleransta, rahatsız olma ve tahammül etme anlamları vardır (Arslan, 2001). Batuhan'a göre (2007) tolerans kavramının Türkçede tam karşılığı yoktur. Müsamaha sözcüğü toleransın günlük kullanımını karşılarsa da geçmişteki içeriğini yansıtmamaktadır. Ortaylı (1999), toleransın Türkçe karşılığının olmadığını, hoşgörü ile toleransın farklı olduğunu, toleransı en iyi Arapça tesamüh kavramının karşıladığını söylemiştir. Tesamüh, "hoş görme, müsamaha etme, dikkatsiz davranma" anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1999).

Tolerans kavramının geçmişini, ortaya nasıl çıktığını bilirsek sözcüğün ne demek istediğini anlamamız kolaylaşır. Tolerans bir problem olarak ilk kez Batı dünyasında Hıristiyanlıkla birlikte ortaya çıktı, denilebilir. Tolerans Batı'da eksik, sınırlı bir özgürlük anlamına gelmektedir (Batuhan, 1959). Tolerans felsefi kavram olarak Batı'da 15. yy. da Nicolaus Cusanus'un (1401-1464) De Pace Fide adlı eserinde kullanılmıştır. Daha sonra Bodin, Locke, Voltaire ve özellikle 18. yüzyıl düşünürleri tarafından, bilimsel düşünce özgürlüğünü tanımlamada kullanılmıştır (Arslan, 2001). Hayat kalitesi yüksek, bilimsel, kültürel ve ekonomik yaratıcılığa önem verilen, insanların kendilerini rahat ifade edebildiği, kültürel farklılıkların, çeşitliliğin olduğu yerler toleransın yüksek olduğu yerlerdir (Kumral, 2010).

Sonuç olarak olumsuzluklar tolere edilmediği zaman şiddete neden olabilmektedir. Tolerans bu sebeple demokrasi için önemli bir tutum olarak görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde toleransla tamamen aynı anlama gelmese de hoşgörü, anlayış gibi nispeten yakın anlamlı konularda çalışma yapıldığı görülmektedir. Ancak doğrudan tolerans kavramı ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Alanyazında ulaşılabildiği kadarıyla tolerans kavramı ile bu araştırmada ele alınan değişkenlerin doğrudan ilgili olduğu herhangi bir araştırma yoktur.

Demokratik tutum ve tolerans psikoloji biliminde ve aynı zamanda bu bilim alanında yapılan araştırmalarda kullanılan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki kavramın yoğunlukla rehberlik ve psikolojik danışmanlık çalışma alanında kullanıldığı görülmektedir. Bir psikoloğun ya da bir psikolojik danışmanın danışanına tarafsız, yansız kendi öznel düşünce ve duygularından bağımsız olarak rehberlik yapabilmesi demokratik tutumunun ve aynı zamanda tolerans düzeyinin yüksek olması ile doğrudan ilişkili görülebilir. Çünkü bir uzmanın, danışanın sahip olduğu özelliklere (dil, din, mezhep, ırk vb.) göre ayırım yapması etik olarak doğru olmamakta ve her bireye hizmet sunacağı varsayımından hareket edersek, demokratik tutumlarının ve tolerans düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Bütün bunlardan dolayı psikoloji ve psikolojik danışmanlık araştırma ve eğitimlerinde bu iki kavramın ele alınması önemlidir. Psikoloji ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin üniversite eğitimleri içerisinde her ne kadar yeterli olmayacaksa da demokratik tutum ve tolerans ile ilgili ders almaları ya da hiç olmasa bazı derslerin konularının bu iki kavramla ilgili olması, öğrencilerde bu tutumların gelişmesine katkı sağlayacak, dolayısıyla mezun olduklarında da daha doğru ve iyi danışmanlık yapabilme koşulu sağlanmış olunacaktır. Dolayısıyla insanların demokratik tutum ve tolerans düzeylerini incelemek önemli olacaktır. Bu araştırmanın problemini ise üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin incelenmesi ve ortaya konulması oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de demokratik tutum ve tolerans düzeyleri ile ilgili farklı değişkenlerle sınırlı sayıda araştırma yapıldığı, demokratik tutum ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin yeterli düzeyde araştırılmadığı görülmektedir. Toplumda artan şiddet olayları bu iki kavrama dikkat çekmektedir. Gençlerin tolerans düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalar önem kazanmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular yapılacak olan diğer çalışmalara da katkı sağlayacaktır. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde demokratik tutumun ve tolerans düzeylerinin artması açısından da katkı sağlayacağını söyleyebiliriz. Ayrıca demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin oluşmasında üniversite öğrencisinin okuduğu bölüm, cinsiyetin etkisinin olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulguların, bu konuda çalışma yapan eğitimcilerin, araştırmacıların, yöneticilerin ve insan davranışını konu alan bireylerin ve toplumun temel eğitim kurumu olan ailelerin tutum ve davranışlarının yapılanmasında etkili olabilecek program çalışmalarına veri olarak hizmet edeceği düşünülmekte ve bulgular bu açıdan önemli görülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Demokratik tutum ve tolerans arasındaki ilişkileri inceleyen bu araştırma, ilişkisel tarama türünde nicel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli alanyazında sıklıkla kullanılan bir modeldir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009). İlişkisel tarama modelindeki araştırmalarda bu duruma sebep olan değişkenlerin ilişkisi, etkisi ve bunların dereceleri belirlenebilmektedir (Kaya vd., 2012). Araştırmayla, üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, cinsiyet, gelir durumu, yaşanan yere göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Demokratik tutum ve tolerans bu araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluştururken, öğrenim görülen fakülte, sınıf düzeyi, bölüm, cinsiyet, gelir durumu, yaşanan yer ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu Orta Karadeniz’in bir ilinde çeşitli fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden oluşturulmuştur. Araştırma katılımcıları uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Uygun örnekleme veri toplama açısından, araştırmacıya ulaşan verileri kullanabilme ya da araştırmacının ulaşabildiği katılımcılardan veri toplama imkânı vermektedir (Balcı, 2001). Bu araştırmada da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören ve çalışmaya katılmaya gönüllü öğrenciler seçilmiştir.

Tablo 1.

Cinsiyet Tablosu

Cinsiyet	N	%
Erkek	232	33,42
Kadın	462	66,57

Katılımcıların 232’i (%33,28) erkek iken 462’i (%66,43) kadındır. İki katılımcı (%0,29) ise cinsiyetini beyan etmemiştir. Katılımcıların yaşları 17 ile 38 arasında değişmektedir ($\bar{X}=21,31$, $ss=2,08$).

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından çalışma grubuna ait demografik bilgileri elde edilebilmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Oluşturulan bilgi formuyla fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, sosyal güvence, gelir durumu, yaşanan yer, siyasi görüş gibi bilgiler alınmıştır.

2.3.2. Demokratik Tutum Ölçeği (DTÖ)

Demokratik tutum ölçeği ilk olarak “Teacher Opinionaire on Democracy” adıyla Ledbetter ve Lentz (1949) tarafından Tutum Araştırma Laboratuvarı (Attitude Research Laboratory) bünyesinde geliştirilmiştir. Orijinali 65 ifadeden oluşan ölçek, öğretmen ve öğretmen adaylarının sınıf içi demokrasiye yönelik görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Demokratik Tutum Ölçeği, Gözütok (1995) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Çevirisi yapılan ölçek maddeleri ilk olarak ilköğretim, ortaokul, lise öğretmenleri ile üniversitede çalışan öğretim elemanlarından oluşan 400 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Türk Millî Eğitim sistemine uygun olmadığı

değerlendirilen bazı maddeler ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin Türkçe formu 50 maddeden oluşturulmuştur. Ölçeğin dört hafta süreli test - tekrar test güvenilirlik katsayısı ,87 olarak bulunmuştur (Gözütok, 1995).

Ölçek maddeleri doğru-yanlış olarak değerlendirilmektedir. Ölçeği uygulayan bireyler ifadeye katılıyorsa artı (+), katılmıyorsa eksi (-) şeklinde görüşünü cevap kâğıdına işaretlemektedir. Puanlama anahtarı ile, verilen cevaplar karşılaştırılıp uyuşan işaretlere 1 puan, uyuşmayan işaretlere 0 puan verilmektedir. Böylece, ölçekten alınan puanlar 0-50 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar olumlu demokratik tutuma işaret ederken, düşük puanlar ise olumsuz demokratik tutuma işaret etmektedir.

2.3.3. Tolerans Ölçeği (TÖ)

Tolerans Ölçeği, Ersanlı (2014) tarafından geliştirilmiştir. Tolerans Ölçeği, 11 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 3. madde ters puanlanmaktadır. Ölçekten 11 ile 55 arasında puan alınabilir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması kişinin tolerans düzeyinin yüksek olduğuna işaret eder. Ersanlı (2014) yapı geçerliliğini açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelemiş ve ölçeğin tek faktörlü yapısını destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada açımlayıcı faktör analizinde, ölçeğin toplam varyansın %39,37'sini açıklayan tek bir faktörden oluştuğu ve ölçeğin madde faktör yük değerlerinin ,46 ve ,75 arasında değiştiği bulunmuştur. Farklı bir örneklem grubunda gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizleri de ölçeğin tek faktörlü yapısını yeni bir örnekte doğrulamıştır. Güvenirliliğine ilişkin bulgular ise ölçeğin madde-toplam korelasyonlarının ,37 ve ,64 arasında değiştiğini ve ölçeğin yeterli düzeyde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına ($\alpha=.79$) sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı bu çalışma kapsamında .81 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Örneklem, Orta Karadeniz'de bir ilde öğrenime devam eden öğrencilerden uygun örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Uygun örnekleme para, zaman ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinmektedir. Araştırmacılar tarafından önerilmeyen bir yöntemdir. Araştırmacı ihtiyaç duyduğu büyüklükteki gruba ulaşana kadar en ulaşılabilir olan katılımcılardan başlamak üzere örneklemini oluşturmaya başlar ya da en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf sağlayacak bir durum üzerinde çalışır (Cohen & Manion, 2007). Uygulamanın yapılabilmesi için üniversite rektörlüğünden gerekli izinler alınmış ve veri toplama işlemi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunda bulunan öğrencilere çalışmanın amacı ile ilgili bilgiler verilmiş ve araştırma kapsamında uygulanan ölçme araçları gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Bu ölçek uygulamaları iki aylık bir süre içerisinde tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanmasından sonra toplanan ölçeklere dair değerlendirme yapılmış, boş bırakılan ve aynı sorunun birden fazla işaretlendiği ölçekler değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Verilerin düzenlenmesi, istatistiksel analizlerinin yapılabilmesi için SPSS 21.0 programından yararlanılmıştır.

İlişkisel araştırmalarda verilerin analiz edilmesinden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmekte ve inceleme sonuçlarına göre parametrik ya da parametrik olmayan testler seçilmektedir. Puanların normalliğe uygunluğunu incelemede Shapiro-Wilks ve Kolmogorov-Smirnov testleri kullanılmaktadır. Puanların dağılımının normalden aşırı sapma göstermesi durumunda "normallik" varsayımını gerektiren istatistiklerin kullanılmaması gerekmektedir (Büyüköztürk vd., 2015). Bu çalışma kapsamında da verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiş ve analiz bulguları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Değişkenlere İlişkin Normallik Testleri

	Kolmogorov-Smirnov			ShapiroWilks		
	İstatistik	Sd	p	İstatistik	sd	p
Tolerans	,08	694	,00	,96	694	,00
Demokratik Tutum	,07	694	,00	,99	694	,00

Tablo 2'de verilen analiz bulguları tolerans ve demokratik tutum değişkenlerinin normal dağılım göstermediğini ortaya koymuştur. Böylece veri setine ilişkin tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde ve aritmetik ortalama ile gerçekleştirilirken, demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin demografik değişkenlerle ilişkisi normallik varsayımını gerektirmeyen Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleriyle incelenmiştir. Sürekli değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Normal dağılım göstermediği görülen sürekli değişkenler (demokratik tutum ve tolerans düzeyleri) arasındaki ilişki Spearman Rho Korelasyon analizi ile araştırılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Demokratik Tutuma İlişkin Bulgular

3.1.1. Demokratik Tutum ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Üniversite öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Demokratik Tutum ve Cinsiyete İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra ortalamaları	U	Z	p
Demokratik Tutum	Erkek	232	304,37	43513,50	-3,93	,000
	Kadın	462	367,61			

Tablo 3'te verilen analiz bulguları incelendiğinde erkeklerin demokratik tutum düzeylerine ilişkin sıra ortalamalarının kadınlarından daha düşük olduğu görülmektedir. Analiz bulguları demokratik tutum düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşp göstermektedir ($p < ,01$).

3.1.2. Demokratik Tutum ile Oturulan Evin Durumu Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Demokratik tutum puanlarının katılımcıların yaşadıkları evlerin durumuna ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Demokratik Tutum ve Oturulan Evin Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Oturulan Evin Durumu	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Demokratik Tutum	Kaloriferli apartman dairesi	94	295,18	11,20	5	,047
	Kombili apartman dairesi	213	371,67			
	Sobalı apartman dairesi	69	349,27			
	Müstakil ev (dubleks ya da tripleks)	157	349,18			
	Müstakil ev (gecekondu)	122	327,73			
	Diğer	39	368,64			

Tablo 4'te verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının kaloriferli apartman dairesinde oturanlara ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise kombili apartman dairesinde oturanlara ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre demokratik tutum puanları oturulan evin durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p < ,05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda kaloriferli apartman dairesi - kombili apartman dairesi ($p < ,01$), kaloriferli apartman dairesi - dubleks ya da tripleks müstakil ev ($p < ,05$) ve kombili apartman dairesi - sobalı apartman dairesi ($p < ,05$) grupları arasında farkların anlamlı olduğu bulunmuştur.

3.1.3. Demokratik Tutum ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Demokratik tutum puanlarının üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Demokratik Tutum ve Sınıf Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Demokratik Tutum	Birinci Sınıf	140	317,40	7,49	3	,058
	İkinci Sınıf	180	328,82			
	Üçüncü Sınıf	309	366,52			
	Dördüncü Sınıf	65	348,63			

Tablo 5'te verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının birinci sınıfa giden üniversite öğrencilerine ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise üçüncü sınıfa giden üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Aynı zamanda dördüncü sınıf öğrencilerinin sıra ortalamasının da yüksek olduğu görülmektedir. Dördüncü sınıfların katılım sayısı az olmasına rağmen yüksek bir ortalama elde edilmiştir. Analiz bulgularına göre demokratik tutum puanları katılımcıların sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p > ,05$).

3.1.4. Demokratik Tutum ile Öğrenim Görülen Fakülte Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Demokratik tutum puanlarının üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteye ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmış farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Demokratik Tutum ve Öğrenim Görülen Fakülteye İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Fakülte	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Demokratik Tutum	Eğitim	79	401,54	46,64	6	,000
	Fen-Edebiyat	127	391,52			
	İktisadi ve İdari Bilimler	78	305,15			
	Mühendislik	74	338,93			
	Sağlık	147	366,92			
	Ziraat	64	211,16			
	İlahiyat	125	347,09			

Tablo 6’da verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının Ziraat Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerine ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise Eğitim Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre demokratik tutum puanları öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<.01$). Bu anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda Eğitim Fakültesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eğitim Fakültesi - Ziraat Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi - Ziraat Fakültesi, Ziraat Fakültesi - Sağlık Bilimleri Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi - Ziraat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi - Ziraat Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi - Ziraat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi - Ziraat Fakültesi grupları ($p<.01$) ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi – Sağlık Bilimleri Fakültesi grupları ($p<.05$) arasındaki farkların anlamlı olduğu görülmüştür.

3.1.5. Demokratik Tutum ile Ailenin Aylık Gelir Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Demokratik tutum puanlarının üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık gelir durumuna ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmış farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Demokratik Tutum ve Ailelerinin Aylık Gelir Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Ailenin Aylık Geliri	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Demokratik Tutum	Sabit geliri yok	99	350,77	22,42	6	,001
	500 TL-1450 TL	149	359,97			
	1451 TL- 2450 TL	204	346,34			
	2451 TL- 3450TL	135	356,99			
	3451TL- 4450 TL	50	305,00			
	4451 TL- 5450 TL	30	436,93			
	5451 TL- 10000 TL	27	207,31			

*Gelir sınırları belirlenirken 2017 yılı asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırları baz alınmıştır.

Tablo 7’de verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının aylık 5451 TL - 10000 TL geliri olan ailelere ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise aylık 4451 TL - 5450 TL geliri olan ailelere ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre demokratik tutum puanları gelir durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<.01$). Bu anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda “sabit geliri yok” / 4451 TL - 5450 TL, 500 TL - 1450 TL / 4451 TL - 5450 TL, 1451 TL - 2450 TL / 4451 TL - 5450 TL, 2451 TL - 3450TL / 4451 TL - 5450 TL ($p<.05$), “sabit geliri yok” / 5451 TL - 10000 TL, 500 TL - 1450 TL / 5451 TL - 10000 TL, 1451 TL - 2450 TL / 4451 TL - 5450 TL, 2451 TL - 3450TL / 5451 TL - 10000 TL, 3451 TL - 4450 TL / 4451 TL - 5450 TL, 4451 TL - 5450TL / 5451 TL - 10000 TL ($p<.01$) grupları arasında farkların anlamlı olduğu bulunmuştur.

3.1.6. Demokratik Tutum ile Yaşamını Geçirdiği Yer Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Demokratik tutum puanlarının katılımcıların yaşamını geçirdiği yere ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşmış farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.*Demokratik Tutum ve Yaşamını Nerede Geçirdiğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları*

	Yaşamını Nerede Geçirdiği	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Demokratik Tutum	Metropol	96	370,07	3,33	3	,343
	İl merkezi	243	355,26			
	İlçe merkezi	203	340,69			
	Belde ve Köy	152	327,52			

Tablo 8’de verilen bulgular incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının yaşamını belde ve köyde geçiren üniversite öğrencilerine ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise yaşamını metropolde geçiren üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre demokratik tutum puanları üniversite öğrencilerinin yaşamını geçirdikleri yere göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p>,05$).

3.2. Toleransa İlişkin Bulgular

3.2.1. Tolerans Düzeyi ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.*Tolerans Düzeyi ve Cinsiyete İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları*

	Cinsiyet	N	Sıra ortalamaları	U	Z	p
Tolerans	Erkek	231	375,00	46661,50	-2,66	,008
	Kadın	461	332,22			

Tablo 9’da verilen analiz bulguları incelendiğinde kadınların tolerans puanlarına ilişkin sıra ortalamalarının erkeklerinkinden daha düşük olduğu görülmektedir. Analiz bulguları toleransa ilişkin puanların cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşp göstermektedir ($p<,01$).

3.2.2. Tolerans ile Oturulan Evin Durumu Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tolerans puanlarının katılımcıların yaşadıkları evlerin durumuna ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10.*Tolerans ve Oturulan Evin Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları*

	Oturulan Evin Durumu	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Tolerans	Apartman dairesi, kaloriferli	94	380,09	9,93	5	,077
	Apartman dairesi, kombili	213	321,27			
	Apartman dairesi, sobalı	69	333,87			
	Müstakil ev (dubleks ya da tripleks)	157	350,05			
	Müstakil ev (gecekondu)	122	374,68			
	Diğer	36	311,75			

Tablo 10’da verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının oturduğu ev seçenekler arasında olmayan, diğer olarak belirten gruba ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise kaloriferli apartman dairesinde oturanlara ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre tolerans puanları oturulan evin durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p>,05$).

3.2.3. Tolerans ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tolerans puanlarının üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.*Tolerans ve Sınıf Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları*

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Tolerans	Birinci Sınıf	140	326,88	10,38	3	,016
	İkinci Sınıf	180	360,46			
	Üçüncü Sınıf	304	330,70			
	Dördüncü Sınıf	65	408,09			

Tablo 11’de verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının birinci sınıfa giden katılımcılara ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise dördüncü sınıfa giden üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre katılımcıların tolerans puanları sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<,05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığının ortaya konulması amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz bulguları birinci sınıf - dördüncü sınıf ve üçüncü sınıf - dördüncü sınıf grupları arasında farkların anlamlı olduğunu göstermiştir ($p<,01$).

3.2.4. Tolerans ile Öğrenim Görülen Fakülte Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tolerans puanlarının üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakültele ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Tolerans ve Öğrenim Görülen Fakülteye İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Fakülte	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Tolerans	Eğitim	79	359,61	10,66	6	,099
	Fen-Edebiyat	127	317,27			
	İktisadi ve İdari Bilimler	78	379,43			
	Mühendislik	74	301,80			
	Sağlık	147	359,70			
	Ziraat	64	373,47			
	İlahiyat	125	350,05			

Tablo 12’de verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının mühendislik fakültesinde öğrenim gören katılımcılara ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise iktisadi ve idari bilimler fakültesinde öğrenim gören katılımcılara ait olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre tolerans puanları öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p>,05$).

3.2.5. Tolerans ile Ailenin Aylık Gelir Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tolerans puanlarının katılımcıların ailelerinin aylık gelir durumuna ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13.

Tolerans ve Ailelerinin Aylık Gelir Durumuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Ailenin Aylık Geliri	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Tolerans	Sabit geliri yok	99	371,90	8,76	6	,188
	500 TL-1450 TL	149	336,18			
	1451 TL- 2450 TL	204	347,27			
	2451 TL- 3450TL	135	343,92			
	3451TL- 4450 TL	50	341,06			
	4451 TL- 5450 TL	30	284,52			
	5451 TL- 10000 TL	27	422,06			

*Gelir sınırları belirlenirken 2017 yılı asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırları baz alınmıştır.

Tablo 13’te verilen analiz bulguları incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının 4451 TL - 5450 TL geliri olan ailelere ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise 5451 TL - 10000 TL geliri olan ailelere ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre tolerans puanları ailenin aylık gelirine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p>,05$).

3.2.6. Tolerans ile Yaşamını Geçirdiği Yer Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tolerans puanlarının katılımcıların yaşamını nerede geçirdiğine ilişkin gruplarda anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14.

Tolerans ve Yaşamını Nerede Geçirdiği İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Yaşamını Nerede Geçirdiği	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	sd	p
Tolerans	Metropol	96	327,17	4,17	3	,343
	İl merkezi	243	359,60			
	İlçe merkezi	203	330,25			
	Belde ve Köyde	151	361,85			

Tablo 14’te verilen bulgular incelendiğinde en düşük sıra ortalamasının yaşamını metropolde geçiren üniversite öğrencilerine ait olduğu, en yüksek sıra ortalamasının ise yaşamını belde ve köyde geçiren üniversite

öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Analiz bulgularına göre tolerans puanları yaşamını geçirdiği yere göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($p>,05$).

3.3. Demokratik Tutum ile Tolerans İlişisine Dair Bulgular

Korelasyon analizi ile iki farklı değişken arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti hakkında bilgi edinilir. Eğer veriler parametrik olma şartlarını taşıyorsa Spearman Rho korelasyon analizi kullanılır (Eymen, 2007).

Demokratik tutum ve tolerans değişkenleri arasındaki ilişkilerin ortaya konulması amacıyla öncelikle değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile iki değişken arasındaki Spearman Rho korelasyon analizi değerleri incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda anlamlılık düzeyinin ,05 değerinden büyük bulunmasıyla demokratik tutum ve tolerans değişkenlerinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Demokratik tutum ve tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. Değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile değişkenler arası korelasyon değerleri tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15.

Değişkenlere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

	Demokratik Tutum	Tolerans
Demokratik tutum	1	,23**
Ortalama	34,22	44,83
Standart sapma	5,11	6,58

** $p<.01$

Regresyon analizinin varsayımlarından doğrusallık ile artık hata terimlerinin normalliği için değişkenlere ilişkin histogram ve saçılma diyagramı matrisleri incelenmiş, doğrusallık ile artık hata terimlerinin normalliği açısından problem oluşturacak bir durum gözlenmiştir. Değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olup olmadığı ise öncelikle iki değişken arasındaki korelasyon değerlerinin incelenmesiyle değerlendirilmiştir. Kline (2011) iki değişken arasındaki ilişkinin ,85 ve üzeri olması durumunda çoklu bağlantı problemi olabileceğini belirtmektedir. tablo 15'te verilen korelasyon değerleri incelendiğinde değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu olduğu görülmektedir.

Demokratik tutum değişkeninin tolerans değişkenini yordama gücü basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizinde demokratik tutum bağımsız değişken olarak tanımlanırken, tolerans değişkeni ise bağımlı değişken olarak tanımlanarak modele dâhil edilmiştir. Analiz sonucunda demokratik tutumun toleransı yordadığı ($\beta=,23$; $p<,01$) ve toleransa ilişkin varyansın %7'sini açıkladığı görülmüştür [$F(1-692)= 51,60$, $p<,01$]. Analiz bulguları tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16.

Toleransın Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Modeller	B	Standart Hata B	β	t	R	R ²	Standart Hata R	F
Model 1	Sabit	33,23	1,63					
	Demokratik Tutum	,34	,05	,26	7,18**	,26	,07	6,35
								51,60**

** $p<,01$

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma bulguları incelendiğinde erkeklerin demokratik tutum düzeylerinin kadınlardan daha düşük olduğu görülmektedir. Araştırmada demokratik tutum düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Karahan'ın (2006) yaptığı "Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme", Taçman'ın (2006) yaptığı "İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları" ve Gömleksiz'in (2011) yaptığı "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları" başlıklı araştırmada kadın öğrencilerin demokratik tutum ölçeği puan ortalamalarının, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ektem'in (2011) "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları" başlıklı araştırmasında ise demokratik tutum puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Gilligan'ın ahlak geliştirme teorisinde kadın ile erkek arasında çarpıcı zıtlıklar olduğu ve bunların gelişmelerinin, ilk aşamalarda deneyim farklılıkları bağlamında anlaşılabilir olduğu savunulmaktadır. Gilligan'ın (1983) kültürel feminist ya da "farklı ses" teorisi kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklara odaklanır ve bu farklılığı memnuniyetle karşılar. Kadınların erkeklerden farklı hayat deneyimleri vardır ve bu farklılık onların farklı bir dille konuşmalarını sağlamaktadır. Kadınların sessizliklerinin öneminin anlaşılmasında kültürel ve ideolojik temsiller bu nedenle önemlidir (Özdemir, 2018; Özdemir, 2019). Onlara göre erkekler rekabete, bencilliğine ve agresifliğe vurgu yaparlarken, kadın dili ihtimam, bakım ve empatiye vurgu yapmaktadır.

Yaptığımız bu araştırma ve daha önce yapılan araştırmalar gösteriyor ki kadın öğrencilerin demokratik tutumlarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğunu, dolayısıyla cinsiyetin demokratik tutum sergilemede belirleyici bir unsur olduğunu söyleyebiliriz.

Demokratik tutum oturlan evin durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Oturlan evin özelliklerine ve kimlerin o evde yaşadığına bağlı olarak demokratik tutumun farklılaşmasına ulaşılmıştır. Orta ve alt grupların yaşayabileceği evlerde yaşayanlar ya da getto olarak yapılmış konutlarda yaşayanlarda demokratik tutumun diğer konut tiplerinde yaşayanlara yani sosyoekonomik olarak orta üst ya da üst sınıfların yaşayabileceği evlerde oturanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Oturlan evin özelliklerinin bireylerin sosyoekonomik özellikleriyle doğrudan ilişkili olduğunu varsayarsak, insanlar yoksullaştıkça yaşam koşullarının daha kötü olduğu evlerde oturmak zorunda kalmaktadırlar. Evin özelliklerinin (oda sayısı, yaşayan birey sayısı, ısınma...) kötüleşmesiyle evde oturan bireylerin birbirine ve dış dünyalarına karşı olumsuz tavır sergilemekte olduklarını, dolayısıyla demokratik tutumlarının zayıflamakta olduğunu söyleyebiliriz. Tam tersi bir durumda ise, oturlan evin özelliklerinin iyi olmasının, bireylerin sosyoekonomik düzeylerinin de iyi olduğu anlamına geldiğini varsayarsak, söz konusu durumun, bireylerin demokratik tutumlarını güçlendirdiğini, yani demokratik tutumu olumlu etkilediğini ortaya koyabiliriz. Dolayısıyla sosyoekonomik koşullara göre oturlan evin özelliklerinin demokratik tutumu etkileyen belirleyici bir etken olduğunu söylememiz çok da abartı olmayacaktır.

Üniversite eğitiminin demokratik tutum ile ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırmada birinci sınıfa devam eden üniversite öğrencilerinin demokratik tutumlarının üçüncü ve dördüncü sınıfa devam eden üniversite öğrencilerine göre daha düşük olduğu ortaya konulmuştur. Yani üniversitede alınan eğitim artıkça demokratik tutumun da olumlu olarak arttığını söyleyebiliriz. Benzer şekilde Karahan'ın (2006) yaptığı "Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme" başlıklı araştırmada dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, birinci sınıfa devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karahan'ın yaptığı araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları gösteriyor ki üniversiteye başlayan öğrencilerin sahip oldukları demokratik tutum, üniversitede geçirdiği yıllara göre artmaktadır. Dolayısıyla birey ne kadar uzun süre üniversite eğitimi alır ise sahip olduğu demokratik tutum da o derece olumlu etkilenmektedir. Yani üniversitede alınan eğitim, demokratik tutumu, her sınıf kademesinde artarak olumlu yönde geliştirmektedir.

Araştırmada Ziraat Fakültesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin demokratik tutumlarının en düşük, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin ise en yüksek düzeyde demokratik tutuma sahip oldukları görülmektedir. Bulgular, demokratik tutumun öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı bir şekilde değiştiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, içeriği teknik ya da fen bilimlerinden oluşan fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin, içeriği sosyal ve beşeri bilimlerden oluşan fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük bir demokratik tutum oluşturdukları şeklinde yorumlanabilir.

Gelir düzeyine göre bakıldığında orta sınıf sayılabilecek ya da orta sınıf olan ailelerin en yüksek düzeyde demokratik tutum gösterdikleri, ancak gelir düzeyi ortanın altında olan ailelerin daha düşük demokratik tutum sergiledikleri, gelir düzeyi ortanın üstünde olan ailelerin ise en düşük düzeyde demokratik tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu durum Gömleksiz'in (2011) yaptığı araştırmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir. Gömleksiz'in (2011) söz konusu araştırmasında, aileleri orta ve alt gelir düzeyinde olan öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları, üst gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarından daha yüksek çıkmaktadır. İki araştırmanın sonuçlarını birlikte tartıştığımızda, gelir düzeyinin yüksek olmasının demokratik tutumların da yüksek olmasını gerektirmeyeceği söylenebilir. Bireyin toplumsal yaşam içerisinde, insan haklarına duyarlılık göstermesi doğrudan kendisinin veya ailesinin gelir düzeyinin düşüklüğü ya da yüksekliği ile ilişkilendirilmeyebilir. Hatta bireyin sahip olduğu imkânların azlığının, paylaşma duygusunu ve insan haklarına saygıyı arttırmaya katkıda bulunduğu bile öne sürülebilir.

Araştırmada yaşamını köyde ve beldede geçiren üniversite öğrencilerinin demokratik tutumlarının en düşük olduğu, yaşamını metropolde geçiren üniversite öğrencilerinin demokratik tutumlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı gibi bu iki durum arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, yani katılımcının yaşamını geçirdiği yer ile demokratik tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Her ne kadar araştırmada öğrencilerin yaşamını geçirdiği yer (köy, belde, şehir, metropol) ile demokratik tutum arasında manidar bir fark gözlenirse de, yaşamını küçük yerleşim yerinde geçirenlerin demokratik tutumlarının düşük olduğu görülmektedir. Küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireyler kendilerinin sahip olduğu özelliklere (dil, din, ırk, mezhep) benzer özellikteki bireylerle yaşadığı için farklı özelliklere sahip bireylerle karşılaşma ihtimali oldukça azalmaktadır. Bu durumun, demokratik tutum üzerinde olumsuz bir etki oluşturabileceği ve demokratik tutumu zayıflatabileceği söylenebilir. Metropolde yaşayan bireylerin demokratik tutumunun diğerlerine göre daha yüksek çıkması ise, metropolde her türlü çeşitliliğin bulunması ve her an o çeşitlilikle karşılaşılıyor olunması ile açıklanabilir. Bireyler metropolde kendilerinin sahip olduğu özelliklerden farklı özelliklere sahip bireylerle sürekli karşılaştığı için demokratik tutumlarının olumlu etkilendiğini söylenebilir.

Tolerans ile ilgili araştırma bulguları incelendiğinde erkeklerin tolerans düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmada tolerans düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Oysa ilgili alanyazında kadınların kültürler arası tolerans düzeylerinin erkeklerin kültürler arası tolerans düzeylerine oranla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunduğu (Agafonow, 2007) görülmektedir. Demir (2016) öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmasında öğretmenlerin cinsiyetleri ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Görüldüğü gibi yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalarda cinsiyet ile tolerans arasındaki ilişkinin farklı çıkmasının, sosyokültürel etkiler ve psiko-sosyal yaşantılar sonucu sonradan kazanılan cinsiyet rolleri özelliklerinden kaynaklanabileceği söylenebilir.

Araştırmada oturduğu ev seçenekler arasında olmayan, diğer olarak belirten grubun tolerans düzeylerinin en düşük olduğu, kaloriferli apartman dairesinde oturan katılımcıların ise tolerans düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı gibi bu iki durum arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı yani oturduğu ev seçeneği ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Her ne kadar oturlan ev ile tolerans arasında anlamlı bir ilişki çıkmamış olsa da oturlan evin özellikleri ile gelir düzeyi arasında bir ilişki kurarsak bu araştırmada küçük de olsa ortaya çıkan farklılık ile ilgili alanyazındaki sonuçlar benzeşmektedir. Çünkü ilgili alanyazında da alt kültürel bölgelerde yaşayan insanların tolerans düzeyinin üst kültürel bölgelerde yaşayan insanların kültürler arası tolerans düzeyine göre daha düşük bulunduğu (Moore vd., 2006) görülmektedir. Bütün bunları baz alırsak oturlan evin, dolayısıyla gelir düzeyinin (sosyoekonomik sınıf) tolerans üzerinde az da olsa belirleyici bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmada üniversite eğitiminin tolerans düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğuna ulaşılmıştır. Araştırmada birinci sınıfa devam eden üniversite öğrencilerinin diğer sınıflara göre tolerans düzeylerinin en düşük olduğu, dördüncü sınıfa devam eden üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Moore vd. (2006) yaptığı araştırmada da bireylerin eğitim düzeyinin yükselmesi ile tolerans düzeylerinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır. Bu durum Perry'ye ait Yetişkin Bilişsel Gelişimi, Temel İkilemcilik (dualizm) ile ilişkilendirilebilir. Yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi sınıf düzeyi ile tolerans arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani üniversitede alınan eğitim arttıkça tolerans düzeyinin de arttığı söylenebilir.

Araştırmada Mühendislik Fakültesi'nde öğrenim gören katılımcıların tolerans düzeylerinin en düşük olduğu, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören katılımcıların ise tolerans düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı gibi bu iki durum arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı yani öğrenim görülen fakülte ile tolerans düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Küçük de olsa aralarında ki farkı ele aldığımızda Agafonow'un (2007) yaptığı araştırmada da kamu yönetimi, iktisat ve işletme bölümlerinde öğrenim gören bireylerin kültürlerarası tolerans düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Agafonow bu durumu "insan ilişkileri, adalet, yönetsel görevler ile ilgili eğitim içeriğiyle yetiştirilmelerinin etkili olabileceği" şeklinde açıklamaktadır. Bakioğlu ve Şahin (2013) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin tolerans düzeyi ile öğrenim gördükleri fakülte arasında manidar bir farklılık bulmuştur. Tolerans düzeyi ile öğrenim görülen fakülte arasındaki ilişki ele alındığında öğrenim görülen fakültenin tolerans üzerinde az ya da çok, ama muhakkak bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu araştırmada İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin tolerans düzeylerinin diğerlerine göre az da olsa yüksek olması ilgili alanyazındaki bulgularla benzeşmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde derslerin içerikleri insan ilişkileri, adalet, hak, hukuk, yönetim vb. konuları içermektedir. Bu içeriklerin tolerans düzeyi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Benzer şekilde Witenberg (2007) de yaptığı araştırmada adalet, empati ve özgürlüğün kültürler arası toleransı anlamlı düzeyde desteklediğini ve etkilediğini bulmuştur.

Araştırmada 4451 TL - 5450 TL geliri olan ailelerin tolerans düzeylerinin en düşük olduğu, 5451 TL - 10000 TL geliri olan ailelerin ise tolerans düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı gibi bu iki durum arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı yani gelir düzeyi ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Benzer şekilde Bakioğlu ve Şahin (2013) üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu araştırmanın bulguları ile bizim yaptığımız araştırmanın bulgularının benzerlik gösterdiği ve araştırmanın bizim çalışmamızı desteklediği görülmektedir. Gelir düzeyi ile tolerans arasında az da olsa bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Araştırmada da görüleceği gibi yoksulluk sınırının içerisinde bir gelire sahip ailelerin ve çocukların tolerans düzeylerinin düşük, yoksulluk sınırının üzerinde bir gelire sahip ailelerin ve çocukların tolerans düzeylerinin diğerlerine göre -küçük de olsa- yüksek olması gelirin toleransı az da olsa etkilediğini göstermektedir.

Araştırmada yaşamını metropolde geçiren üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerinin en düşük olduğu, belde ve köyde geçiren üniversite öğrencilerinin ise tolerans düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı gibi bu iki durum arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı yani

yaşamını geçirdiği yer ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Öğrencilerin yaşamını geçirdiği yer (köy, belde, şehir, metropol) ile tolerans düzeyleri arasında manidar bir ilişki gözlenirse de, yaşamını metropolde geçirenlerin tolerans düzeylerinin daha düşük olduğu, yaşamlarını küçük yerleşim yerinde geçirenlerin tolerans düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum demokratik tutumda tam tersi olarak görülmektedir. Dolayısıyla metropolde yaşamak demokratik tutumu az da olsa artırırken tolerans düzeyini ise aynı şekilde az da olsa azaltmaktadır. Yani yaşanılan yerin demokratik tutumu yükseltirken ya da azaltırken paralel olarak tolerans düzeyini de ters orantılı olarak azaltıp arttırdığını söylemek mümkündür.

Bu araştırmanın sonuçları ışığında öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1- Bu araştırma sadece Orta Karadeniz'de bir il ile sınırlı kalmıştır, ancak başka bir araştırmacının / araştırmacıların bölgeler düzeyinde ya da ülke düzeyinde benzer bir araştırma yaparak bu konuda daha nitelikli sonuçlara ulaşması önerilebilir.
- 2- Bu araştırma sadece üniversite öğrencileri ile sınırlı kalmıştır, ancak başka bir araştırmacının, farklı yaş gruplarıyla benzer bir araştırma yaparak bu konuda daha farklı sonuçlara ulaşması önerilebilir.
- 3- Bu araştırma demokratik tutum ile tolerans arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Başka araştırmalarda demokratik tutum ile başka değişkenlerin veya tolerans ile başka değişkenlerin ayrı ayrı karşılaştırılması konu ile ilgili daha farklı sonuçları ortaya çıkarabileceğinden bu tür araştırmaların da yapılması önemli olacaktır.
- 4- Tüm eğitim kademelerinde demokratik tutum ve toleransa yönelik ders içerikleri artırılabilir, güncellenebilir. Ders içeriklerinde olmayan kademelerde ders olarak eklenebilir. Bu ders alınırsa dolayısıyla alanda çok kültürlü psikolojik danışma yapılabilir. Türkiye birçok kültürü bünyesinde barındırmaktadır. Rehber öğretmenler olarak çok kültürlü psikolojik danışma yapabilecek olgunluğa erişmemiz gerekmektedir.
- 5- Okullarda, üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğrencilere yönelik demokratik tutum ve tolerans düzeyini belirleme çalışmaları yapılabilir. Demokratik tutum ve tolerans düzeyini arttırmak için eğitim programı hazırlanabilir. Bu araştırmalar birini etkilerken diğerini etkileyerek güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

- Agafonow, A. (2007). *Examining attitudes of russian educators toward political, social, and moral diversity* [Unpublished doctoral dissertation]. University at Albany.
- Ağakay, M. A. (1959). *Türkçe sözlük*. T.D.K. Yayınları.
- Akpınar, B. & Turan M. (2004, Mayıs 20-21). *Avrupa Birliğine uyum sürecinde ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitime bakışı* [Sözlü bildiri]. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Altunsu, Ö. & Aksan G. (2019). Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerinin farklı değişkenlerle ilişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019(41), 302-316
- Arslan, Z. (2001). İfade özgürlüğünün sınırlarını yeniden düşünmek. *Liberal Düşünce Dergisi*, 6(24), 14-22.
- Bakioğlu, F. & Şahin, R. (2013). Kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 108-116.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Yayıncılık.
- Batuhan, H. (1959). *Batıda tolerans fikrinin gelişmesi*. Anıl Yayınevi.
- Batuhan, H. (2007). *Semiyotik, fanatizm ve tolerans*. Nobel Yayınları.
- Bilgen, N. H. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim*. Millî Eğitim Basımevi.
- Büyükkaragöz, S. (1995). *Yükseköğretim programları ve demokratik tutumlar*. Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Cafıoğlu, Z. (1997). *Eğitim ve demokratik kimlik*. Yeni Türkiye Yayınları.
- Cohen, L., & Manion, L. (2007). *Research methods in education*. Routledge Falmer.
- Demir, S. B. & Köçer, M. (2005, Mayıs 26-28). *Sosyal bilgiler dersi duyuşsal amaçların gerçekleştirme düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Sözlü bildiri]. 2. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Demir, Y. & Kutlu, M. (2016). Üniversite öğrencilerinde sosyal etkileşim kaygısı ile mutluluk arasındaki ilişki: Yalnızlığın aracı rolü. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 195-210.
- Demirtaş, H. (2004, Temmuz 6-9). *Demokratik sınıf yönetimi ve üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarının sınıf yönetimi tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri* [Sözlü bildiri]. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Devellioğlu, F. (1999). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Aydın Kitabevi.
- Duman, T. (1990). *Türkiye'de orta öğretimde öğretmen yetiştirme*. MEB Yayınları.
- Duman, T. & Koç, G. (2004, Temmuz 6-9). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri* [Sözlü bildiri]. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Ektem S. & Sünbül A. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 159-168.
- Erçelebi, H. (1977). Demokrasi ve insan hakları dersinin amaçları ne olmalıdır. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 51, 12-15.
- Ersanlı, E. & Dicle, A. N. (2011, Mayıs 27-29). *Üniversite öğretim elemanı yetiştirme programında tolerans eğitiminin yeri ve önemi*. Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ersanlı, E. (2014). The validity and reliability study of tolerance scale. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 4(1), 85-89.
- Forst, R. (2004). The limits of toleration. *Constellations*, 11(3), 312-325.
- Gilligan, C. (2017). *Kadının farklı sesi: Psikolojik kuram ve kadının gelişimi*. (D. Dinçer, F. Arısan & M. Elma, Çev.). Pinhan Yayınları.
- Gömlüksiz M. & Çetintaş S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 1-14.
- Gözütok, D.(1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. TDV Yayını.
- Harrison, S. (2003). *Mutlu çocuk* (M. Sağlam Çev.). Dharma Yayınları.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E. & Dicle, A. N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 149-158.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayıncılık.
- Kaya, A., Balay, R. & Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1229-1259.
- Kılıççı, Y. (1992). *Okulda ruh sağlığı*. Şafak Matbaa.
- Kızıltan, G. (1984). *Üniversite öğrencilerinin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini etkileyen etmenler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press
- Kumral, N. (2010). *Kalkınma ajansları ve yaratıcılık*. Ekin Yayınevi.
- Kuzgun, Y. (2000). *Sınıfta demokrasi* (A. Şimşek Ed.). Eğitim Sen Yayınları.
- Ledbetter, E., & Lentz, T. F. (1949). Teacher opinionaire on democracy. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 44(3), 157-174.
- Lindsay, A. D. (1973). *Demokrasinin esasları* (K. Diriöz, Çev.). Millî Eğitim Basımevi.
- MEB. (2004). *Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri yönergesi*. TTKB Yayınları.
- MEB. (2006). *Millî eğitim şuraları*. TTKB Yayınları.
- Moore, Laura M., & Ovadia, S. (2006). Accounting for spatial variation in tolerance. *The Effects of Education and Religion, Social Forces*, 4(84), 2205-2222.
- Oğuşgil, A. (2008). İnsan hakları eğitiminde rol oynayan ana unsurlar. *Anadolu BİL Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 3(12), 1-14.
- Ortaylı, İ. (1999). *Osmanlı devletinde laiklik hareketleri üzerine*. Ayışığı Kitapları.
- Özdemir, B. G. (2018). Şimdiki zaman: Kadın karakterlerin film mekânlarındaki temsilinin feminist film eleştirisi çerçevesinde incelenmesi. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 131-164.
- Özdemir, B. G. (2019). Feminizmin tarihsel gelişimi ile feminist anlatıbilim arasında bağ kurmak. *Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Araştırmalar* (B. Okur, G. B. Dayanç Kıyat & E. Ateşok, Ed.). Berikan Yayınları.
- Taçman, M. (2006). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 1(1), 60-46.
- Tüfekçi, N. & Okutan, M. (2006). *İlköğretim okullarında karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışlarına karşı sınıf öğretmenlerinin kullandıkları sözlü ve sözsüz ipuçları* [Dönem projesi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu (2016). *Türkçe sözlük*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Witenberg, R. T. (2007). The moral dimension of children's and adolescents conceptualisation of tolerance to human diversity. *Journal of Moral Education*, 36(3), 433-451.
- Yanıklar, C. & Elyıldırım, U. (2004). Demokrasi eğitimi ve pratik uygulamalar. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 44(8), 27-29.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981, 6 Kasım). *Resmi gazete* (Sayı: 2547). <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf>

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Democratic attitudes appear to affect individuals' personality traits and child-rearing styles. It has been observed that the self-acceptance levels of university students who grow up in a democratic environment are significantly higher than those without a democratic environment. (Kılıççı, 1981). A democratic attitude requires being sensitive to the needs of the child, giving unconditional love and respect and helping the child to take some decisions and paying attention to the ideas of the child (Kılıççı, 1992). However, tolerance is an important concept to mention about democratic attitudes and behaviors. Because the lack of awareness of democracy in people adversely affects tolerance and weakens it. As a result, negativeness can result in violence if it is not tolerated.

2. Method

This research, which examines the relationship between democratic attitudes and tolerance, is a quantitative study of relational survey. The relational survey model is a model commonly used in this field. The relational survey model is defined as a research model that aims to determine the degree of interchange between two or more variables (Karasar, 2009). It is a research group consisting of students from various faculties in a city of Middle Black Sea. Research participants were selected by appropriate sampling method. The appropriate sampling provides the opportunity to use the data obtained from the researcher in terms of data collection or to collect data from the participants that are available to the researcher (Balcı, 2001). A Personal Information Form was created by the researcher in order to obtain demographic information of the working group. In the form of information, faculty, class levels, department, age, gender, social security, income status, place of residence, political opinion were obtained.

At the same time, Democratic Attitude Scale and Tolerance Scale were used. The scale of democratic attitudes was first developed by Ledbetter and Lentz (1949) named as the Laboratory Teacher Opinionaire on Democracy within the Attitude Research Laboratory. The Democratic Attitude Scale was adapted to Turkish by Gözütok (1995). Tolerance Scale was developed by Ersanlı (2014). After the application of the data collection tools used in the study, the scales were evaluated and the scales having the same problem were marked more than once and they were not included in the evaluation. SPSS 21.0 program was used for the statistical analysis of the data.

3. Findings, Discussion and Results

When the findings of the research are examined, it is seen that the democratic attitude levels of men are lower than women. In the study, the level of democratic attitudes is differed significantly by gender. Gömleksiz's (2011), Karahan's (2006) and Taçman (2006) found that female students' democratic attitude scale scores were higher than the male students. Gilligan's theory of moral development argues that there are striking contrasts between men and women and that these can be understood in the context of differences in experience at the early stages of their development. Gilligan's (1983) cultural feminist or different voice theory focuses on differences between women and men and welcomes this difference. Women have different life experiences than men and this difference allows them to speak in a different language. According to them, while men emphasize on competition, selfishness and aggressiveness, female language emphasizes on care, regarding and empathy. Our research and previous researches show that female students' democratic attitudes are higher than male students and thus gender is a determinant factor in exhibiting a democratic attitude.

The democratic attitude differs significantly according to the condition of the home. It has been reached that the democratic attitude changes depending on the characteristics of the house and who lives in the house. Assuming that the characteristics of the living house are directly related to the socio-economic characteristics of individuals, people are forced to live in houses where poorer living conditions prevail when people get poorer. The deterioration of the characteristics of the house weakens the democratic attitudes that house members have. Assuming that the characteristics of the living house are good and that the socio-economic levels of the individuals are good, we can prove that this situation strengthens the democratic attitudes of individuals, and that it affects the democratic attitude positively. Therefore, we can say that the characteristics of the house, which is based on socio-economic conditions, are the determinant factor affecting democratic attitude.

It is seen that university education is related to democratic attitude. In the research, it was revealed that university students attending to first grade had lower democratic attitudes than university students attending third and fourth grade. In other words, we can say that as a result of the education received at university, the democratic attitude increases positively. Similarly, in the study of Karahan (2006), it was concluded that the mean scores of the students attending the fourth grade were higher than those attending the first grade.

Therefore, the longer a person gets university education, the more positively the democratic attitude gets affected.

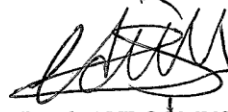
It is observed that university students studying at the Faculty of Education have the highest level of democratic attitude while the students in the Faculty of Agriculture have the lowest. According to the findings, the democratic attitude has changed significantly according to the department. When the research findings related to tolerance are examined, it is seen that the tolerance levels of males are higher than females. In the research, it is seen that the tolerance levels differ significantly according to gender. However, in the relevant literature, intercultural tolerance levels of women are found to be significantly higher than the intercultural tolerance levels of men (Agafonow, 2007). In his research on teachers, Demir (2016) concluded that there is no significant difference between teachers' gender and tolerance levels. It can be said that the relationship between gender and tolerance in the researches conducted in the country and abroad may be different due to the socio-cultural influences and the gender roles acquired later as a result of psycho-social experiences.

In the study, it was found that university education had a positive effect on tolerance levels. In the study, it is seen that the tolerance levels of university students attending the first grade are the lowest and the students who are in the fourth grade are the highest. Similarly, Moore et al. (2006) found that the level of tolerance increased with the increase in the level of education of individuals. This can be associated with Perry's Adult Cognitive Development, Basic Dilemma (dualism). As it is seen, in domestic and international studies, there is a significant relationship between class level and tolerance. In other words, it can be said that the tolerance levels increase as the education received at the university increase.

In the study, it is seen that the tolerance levels of the participants studying in the Faculty of Engineering are the lowest and the participants who are studying in the Faculty of Economics and Administrative Sciences have the highest tolerance levels. However, as it can be seen from the research findings, it can be said that there is no significant difference between these two conditions, meaning that there is no significant relationship between the faculty and the level of tolerance. Agafonow (2007) found that the level of intercultural tolerance among individuals who study in public administration, economics and business administration is significantly higher when we slightly consider the difference between them. Agafonow explains this as an affect of educational content of human relations, justice, administrative tasks. Bakioğlu and Şahin (2013) found a significant relationship between the level of tolerance and the faculty they study.

ETİK BEYANNAME

Bu çalışmanın araştırma ve yazım sürecinde araştırmacılar tarafından bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, farklı eserlerden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, araştırmanın tamamının veya bir kısmının farklı bir akademik yayın platformuna yayımlanmak üzere gönderilmediğini, belirtilen konularda araştırmanın yazarlarının bilgi sahibi olduğunu ve gerekli kurallara uyulduğunu beyan ederim. 25/08/2020

Burak AYDOĞMUŞ

Uzman Psikolojik Danışman

Araştırmanın Sorumlu Yazarı